

Альховік М.К.

**ДА ПЫТАННЯ АБ ВЫКЛАДАДАННІ СПЕЦКУРСАЎ ПА ГІСТОРЫІ
ЭТНІЧНЫХ СУПОЛЬНАСЦЕЙ БЕЛАРУСІ**

*Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт
Мінск, Беларусь*

Анотацыя. У рабоце разглядаюцца асаблівасці выкладання спецкурсаў па гісторыі этнічных супольнасцяў Беларусі студэнтам і магістрантам гістарычных спецыяльнасцей устаноў вышэйшай адукацыі Беларусі.

Ключавыя словы: вышэйшая адукацыя, гісторыя этнічных супольнасцей, гісторыя этнічных груп, выкладанне гісторыі.

Alkhovik M.K.

**ON THE QUESTION OF THE TEACHING THE DISCIPLINE «HISTORY
OF BELARUSIAN STATEHOOD» TO FOREIGN MEDICAL STUDENTS**

*Belarusian State Medical University
Minsk, Belarus*

Abstract. The article discusses the features of teaching special courses on the history of ethnic communities of Belarus to students and master's students of historical specialties of higher education institutions of Belarus.

Keywords: higher education, history of ethnic communities, history of ethnic groups, teaching history.

У апошнія дзесяцігоддзі прыкметна ўзрастае цікавасць айчынных даследчыкаў да вывучэння гісторыі нацыянальных (этнічных) супольнасцей Беларусі. У шэрагу ВНУ студэнтам (магістрантам) гістарычных спецыяльнасцей прапануюцца спецкурсы па гісторыі нацыянальных груп, нацыянальнай палітыкі, этнічных працэсаў, малых дзяспар Беларусі. Вывучэнне дадзеных дысцыплін дапамагае навучэнцам, сярод іншага, у засваенні этнанацыянальнай праблематыкі, тэрміналогіі этнасацыяльных дысцыплін, аналізе этнічных (нацыянальных) працэсаў у мінулым і ў сучасным свеце, падрыхтоўцы аналітычных матэрыялаў для абгрунтавання варыянтаў магчымых наступстваў прыняцця кіруючых рашэнняў з апорай на гістарычны вопыт. Выбар дадзеных спецкурсаў прадыхтаваны неабходнасцю падрыхтоўкі кваліфікаванага спецыяліста з шырокім далягсядам, сістэмай ведаў пра этнічную гісторыю Беларусі, пра гістарычны шлях і вектары далейшага развіцця этнічных супольнасцей, які ўмее глыбока аналізаваць падзеі і з'явы нацыянальнай сферы ў цеснай сувязі мінулага, сучаснага і будучага, аргументавана і дакладна фармулюе ўласную пазіцыю па актуальных пытаннях нацыянальнага жыцця краіны, ажыццяўляе міждысцыплінарны падыход (этнагісторыя, этнаграфія, этнапаліталогія, этнасацыялогія, этнадэмаграфія, этнаканфлікталогія, этнапсіхалогія, этналінгвістыка, этнічная антрапалогія, этнарэгіяналістыка і інш.) [1; 2; 3]. Апрача таго, ва ўмовах будаўніцтва незалежнай Рэспублікі

Беларусь выпрацоўка арыенціраў нацыянальнай палітыкі з'яўляецца адной з першачарговых задач, якія стаяць перад дзяржавай. У гэтай сувязі ацэнка вопыту работы дзяржаўных і грамадскіх інстытутаў у сферы вырашэння нацыянальнага пытання на беларускіх землях дазваляе вызначыць магчымыя прыярытэты і перспектывы нацыянальнага будаўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь.

Мэтай дадзенага артыкула з'яўляецца вызначэнне асаблівасцей выкладання спецкурсаў па гісторыі этнічных супольнасцяў Беларусі студэнтам (магістрантам) гістарычных спецыяльнасцей устаноў вышэйшай адукацыі Беларусі. У фармуляванні высноў дапамагае аналіз вынікаў навучання і выкладання магістрантам БДУ спецкурса «Этнічныя групы Беларусі: гісторыя, культура і сацыяльна-прававое становішча», а таксама аналіз зместу праграм па падобных спецкурсах для студэнтаў (магістрантаў) гістарычных спецыяльнасцей іншых ВНУ

Вывучэнне і аналіз этнанацыянальнай праблематыкі немагчымы без узнаўлення ведаў і азнаямлення студэнтаў з сучаснымі падыходамі да паняццяў (тэрмінаў) «нацыя», «этнас», «народ», «этнічная група», «этнаканфесійная група», «этнічная меншасць», «карэнны народ», «тытульная нацыя», «нацыянальная меншасць», «нацыянальная супольнасць», «дыяспара», «этнічная самасвядомасць», «родная мова», «дзяржаўная мова» і «нацыянальная мова», «мультыкультуралізм», «плавільны кацёл» і г.д. Блытаніна альбо спрэчныя сцвярджэнні (напрыклад, аб выпясненні паняцця «этнічная нацыя» тэрмінам «палітычная нацыя», дыскрымінацыйным характары тэрміна «нацыянальная меншасць», атаясамліванне ў асобных публікацыях паняццяў «інтэрнацыяналізм» і «вялікадзяржаўны шавінізм», «русіфікацыя» і «сацыялістычная культура») у некаторых навуковых публікацыях здольныя заблытаць і дэзарыентаваць навучэнцаў. На нашу думку, адной з задач выкладчыка з'яўляецца ажыццяўленне ўваходнага кантролю ведаў, уменняў і навыкаў не толькі па гісторыі нацыянальных супольнасцей і нацыянальнай палітыкі, але і этнічнай карціны свету, а таксама асаблівасцей нацыянальнага развіцця Беларусі, сучасных актуальных этнанацыянальных праблем, ён павінен выявіць ступень гатоўнасці навучэнцаў да вучэбнай і навукова-даследчай дзейнасці, скарэктаваць індывідуальныя заданні і падыход да студэнтаў (магістрантаў). Напрыклад, неабходна выявіць рэшткавыя веды працэсаў этнагенезу, гістарычных формаў і прыкметаў этнасу.

Галоўнымі мэтамі знаёмства магістрантаў з айчынай гістарыяграфіяй нацыянальных меншасцей Беларусі з'яўляецца вызначэнне этапаў вывучэння беларускімі даследчыкамі гісторыі нацыянальных супольнасцей, ацэнка іх напрацовак і выяўленне кола недаследаваных праблем. Даследаванне гістарыяграфіі гісторыі этнічных супольнасцей Беларусі немагчыма без азнаямлення з напрацоўкамі замежных гісторыкаў. Замежныя публікацыі прысвечаны як этнанацыянальным працэсам на беларускіх землях, так і становішчу этнічных супольнасцей ва Усходняй Еўропе, Кіеўскай Русі, Вялікім княстве Літоўскім, Рэчы Паспалітай, Расійскай імперыі, СССР і СНД. Неабходна прааналізаваць нарматыўна-прававую базу Рэспублікі Беларусь па захаванні і забеспячэнні правоў асоб, якія прыналежаць да нацыянальных меншасцяў,

асноўныя міжнародныя прававыя крыніцы па пытаннях этнічных меншасцяў (Лігі Нацый, Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, Арганізацыі па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе, дакументы Еўрапейскага Саюза, Садружнасці Незалежных Дзяржаў).

Вывучэнне этнагенетычных працэсаў даіндаеўрапейскага і індаеўрапейскага перыядаў гісторыі Беларусі прадугледжвае вызначэнне этнічнай прыналежнасці насельніцтва археалагічных культур каменнага, бронзавага і жалезнага веку, выяўленне асаблівасцей фіна-угорскага і балцкага перыядаў этнічнай гісторыі Беларусі, этнагенезу славян, аналізу асноўных канцэпцый паходжання беларусаў, уплыву іншаэтнічнага насельніцтва на фарміраванне беларускага этнасу, этнічных сувязей насельніцтва беларускіх земляў з суседнімі тэрыторыямі, міграцый рознаэтнічнага насельніцтва на тэрыторыю Беларусі.

Даследаванне працэсаў фарміравання і інстытуалізацыі этнічных груп на беларускіх землях ў часы Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай, на нашу думку, павінна адбывацца ў наступнай паслядоўнасці: спачатку даецца характарыстыка сутнасці і эвалюцыі нацыянальнай палітыкі дзяржавы ў адносінах да этнічных меншасцей, этнічнага складу насельніцтва Беларусі, гарадскога і сельскага насельніцтва, сацыяльных груп, а затым ідзе аналіз становішча нацыянальных меншасцей і іх культурнай адаптацыі. Асобнае становішча належыць аналізу публікацый, прысвечаных фарміраванню беларускай народнасці, яе характэрных асаблівасцей, саманазве беларускага этнасу, складанню палітычнай нацыі Вялікага княства Літоўскага, ролі «рускага», «літоўскага» і «польскага» этнапалітычных і этнаканфесійных праектаў у фарміраванні беларускай народнасці.

На нашу думку, адным з заданняў для кіраванай самастойнай работы з'яўляецца аналіз перапісаў Расійскай імперыі, РСФСР, БССР (СССР) і незалежнай Рэспублікі Беларусь па пытаннях мовы і нацыянальнасці. Галоўнай мэтай дадзеных заданняў з'яўляецца вызначэнне этгнанацыянальных і культурна-моўных працэсаў на беларускіх землях, а таксама напрамкаў нацыянальнай палітыкі ўлад.

Аналіз становішча этнічных груп Беларусі ў перыяд іх знаходжання ў складзе Расійскай імперыі прадугледжвае характарыстыку нацыянальнай палітыкі ўлад Расійскай імперыі ў дачыненні да розных этнічных груп, вызначэнне асаблівасцей развіцця вялікіх і малых этнічных супольнасцей, міграцыйных працэсаў і этнічнай структуры насельніцтва Беларусі. Разам з тым неабходна вызначыць уплыў “польскага” і “велікарускага” фактараў на станаўленне сучаснай беларускай нацыі, палітыкі паланізацыі і русіфікацыі.

Адна з галоўных задач у вызначэнні змен у становішчы этнічных груп Беларусі ў 1920–1930-я гг. – параўнаць нацыянальную палітыку савецкіх улад і Другой Рэчы Паспалітай у дачыненні да этнічных груп Беларусі. Уз'яднанне беларускага народа ў адзінай сацыялістычнай дзяржаве ў 1939 г. было абумоўлена, сярод іншага, адрозненнямі ў падыходах савецкіх і польскіх улад да вырашэння нацыянальнага пытання на беларускіх землях. Неабходна сфарміраваць у свядомасці навучэнцаў уяўленне аб тым, што ў міжваенны

перыяд савецкая нацыянальная палітыка прайшла складаны працэс эвалюцыі і вызначыць сутнасць дэфармацыі прынцыпаў «ленінскай нацыянальнай палітыкі» ў 1933-1940 гг. Магістранты павінны разумець, што менавіта ў міжваенныя дзесяцігоддзі было сфарміравана некалькі падыходаў савецкіх улад да нацыянальнага будаўніцтва ў Беларусі, акрэслены вектары нацыянальнай палітыкі ў пасляваенныя дзесяцігоддзі.

Вывучэнне гісторыі нацыянальных меншасцей у перыяд Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай вайны мае вялікі выхаваўчы і ідэалагічны патэнцыял. Гітлераўская палітыка генацыду беларускага народа датычала як тытульнага этнаса, так і нацыянальных меншасцей Беларусі. Адначасова ва Узброеных сілах СССР, партызанскім і падпольным руху на тэрыторыі Беларусі, у савецкім тыле, у руху Супраціўлення па-за межамі Савецкай дзяржавы прымалі ўдзел прадстаўнікі ўсіх нацыянальнасцей, якія пражывалі на тэрыторыі Савецкай Беларусі.

Пры вывучэнні становішча нацыянальных меншасцей Беларусі на сучасным этапе неабходна вызначыць удзел дзяржаўных органаў усіх узроўняў, а таксама грамадскіх арганізацый у задавальненні нацыянальных патрэб этнічных груп Беларусі. Асобнае месца належыць аналізу культурных мерапрыемстваў, якія праводзяцца беларускай дзяржавай (міжнародны фестываль нацыянальных культур у г. Гродна і г.д.)

Літаратура

1. Белорусизация и украинизация в условиях трансформации советской национальной политики (1920-1930-е годы) (дисциплина специализации) : учебная программа учреждения высшего образования по учебной дисциплине для специальности: 1-21 03 01-01 "История (отечественная и всеобщая)", 1-21 03 01-01 04 "История Беларуси нового и новейшего времени" / сост.: М. И. Старовойтов ; Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины. - Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2015. – 28 с.

2. Максімчык, А. М. Этнічныя групы Беларусі: гісторыя, культура і сацыяльна-прававое становішча. Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці 1-21 80 16 Айчынная гісторыя. № УД-6392/вуч. / А. М. Максімчык. – Мінск: БДУ, 2018. – 23 с.

3. Розенблат Е. С. Проблемы этнической истории Беларуси : учебно-методический комплекс для студентов второй ступени высшего образования (магистратура) исторического факультета специальности «История» / Е. С. Розенблат. – Брест : Изд-во БрГУ имени А. С. Пушкина, 2020. – 163 с.